

Malta in Utrecht
Uitwerking van de provinciale archeologietaken

Inhoud

- I Inleiding
- II Het nieuwe landelijke bestel
 - 1.Het Verdrag van Malta
 - 2.Malta in Nederland
 - 3.Malta in Utrecht
- III Herijking provinciale taken
 - 1.Hoofdpijnen beleid
 - 2.Uitvoering wettelijke taken
 - 3.Gebiedsgericht beleid
 - 4.Publieksbereik
 - 5.Realisatie provinciaal bestel
- IV Geld

I Inleiding

Al jaren is de archeologische sector in de ban van ‘Malta’. Onder deze noemer heeft het archeologische bestel de afgelopen twintig jaar een ongekennde transformatie doorgemaakt. Twintig jaar geleden was het veld overzichtelijk: naast de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) en de universitaire onderzoeksinstituten waren er enkele gemeentelijke archeologische diensten in grotere steden actief. Op provinciaal niveau werd nog nauwelijks aandacht aan archeologie besteed. Deze situatie is inmiddels radicaal veranderd. Veel taken van de ROB zijn gedecentraliseerd naar provincies, geprivatiseerd of anderszins afgesplitst. Er is een commerciële archeologische markt ontstaan, met een rijke schakering aan grote en kleinere bedrijven. Veel steden en provincies hebben eigen archeologiebeleid ontwikkeld. Grote steden hebben veelal een eigen archeologische dienst. En de relatie tussen archeologie en ruimtelijke planvorming is sterk geïntensiveerd.

In algemene zin is te constateren dat de aandacht voor archeologie en het maatschappelijke draagvlak voor behoud sterk is toegenomen. Het onderwerp mag rekenen op een brede publieke belangstelling. Gaandeweg heeft de archeologie zich ook een plek verworven in planprocedures op het terrein van de ruimtelijke ordening, ontgroningen en dergelijke.

Nieuwe taken en de veranderende positie van de provincie in het bestel vragen om reflectie op de uitoefening van huidige taken door de provincie. In het Cultuurprogramma 2004-2008 liggen de beleidsuitgangspunten en kaders voor archeologie vast. Wij hebben daarin een archeologienotitie aangekondigd, waarin nader wordt uitgewerkt op welke wijze de provincie invulling wil geven aan haar nieuwe rol en taken. Dit stuk ligt hierbij voor.

Belangrijk nieuw gegeven is het feit dat het rijk vanaf 2007 structurele rijksmiddelen voor archeologie beschikbaar stelt via het Provinciefonds, bij wijze van bestuurslastenvergoeding. Voor Utrecht betreft dit een bedrag van circa € 195.000 per jaar. Deze notitie bevat een financieel voorstel voor de inzet van deze extra structurele rijksmiddelen.

II Het nieuwe landelijke bestel

2.1. Het verdrag van Malta

‘Malta’ ontleent haar naam aan het ‘Europees Verdrag inzake de bescherming van het Archeologische Erfgoed’. Het verdrag is door de Raad van Europa vastgesteld op 16 januari 1992 te Valletta op Malta. In de wandeling wordt meestal gesproken over het ‘verdrag van Malta’.

Het verdrag heeft tot doel het archeologische erfgoed te beschermen als bron van het Europese gemeenschappelijke geheugen en als middel voor geschiedkundige en wetenschappelijke studie.

Het verdrag richt zich in brede zin op de bescherming van het archeologische erfgoed. In verschillende artikelen wordt onder meer geregeld dat lidstaten:

- *zorgen voor een rechtsstelsel ter bescherming van het archeologische erfgoed (art. 2);*
- *zorgen voor opgraving door bekwame en daartoe bevoegde personen op basis van een vergunning (art. 3);*
- *maatregelen toepassen voor de fysieke bescherming van het archeologische erfgoed (art. 4);*
- *zorgdragen voor goede inpassing van archeologisch onderzoek in ruimtelijke plannen en planprocedures en milieu-effectrapportages (art. 5);*
- *zorgen voor voldoende materiële middelen voor archeologisch noodonderzoek (art. 6);*
- *zorgen voor goede beschikbaarheid van informatie en uitwisseling van kennis (art. 7 en 8);*
- *zorgen voor bewustmaking van publiek en vergroting publieksbereik (art. 9);*
- *voorkomen van illegale opgravingen en verduistering (art. 10).*

Inmiddels hebben 27 lidstaten het verdrag geratificeerd. Nederland heeft het verdrag in 1998 geratificeerd. In diverse landen is het verdrag inmiddels ook in de nationale wetgeving verankerd.

2.2. Malta in Nederland

De ondertekening en implementatie van dit verdrag is in Nederland een katalysator geweest voor het ontstaan van een nieuw archeologiebestel en voor een enorme expansie van het archeologische veld. Er is een jarenlange invoeringsdiscussie gevoerd, die heeft geleid tot stapsgewijze veranderingen. Belangrijke rode draad in de invoeringsdiscussies was de wens van het rijk om marktwerking te introduceren bij onderzoek dat in het kader van mogelijke verstoringen verricht moest worden. De afgelopen jaren is inderdaad een archeologiemarkt tot stand gekomen, waarin tal van archeologische adviesbureaus opereren. De kwaliteit van onderzoek van de bedrijven wordt gegarandeerd via de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA).

Andere rode draad was de wijze van financiering. Uitgangspunt was het beginsel ‘de verstoorder betaalt’. Jarenlang is gediscussieerd of dit zou moeten gebeuren via een percentage-regeling per verstoring gekoppeld aan de instelling van een archeologiefonds. Uiteindelijk is hier niet voor gekozen: leidend is nu het principe dat de verstoorder moet betalen voor archeologisch onderzoek en opgraving vanwege zijn eigen bodemverstorende activiteiten, maar dan wel in ‘redelijkheid’. De overheid die de onderzoeksverplichting oplegt, moet bijdragen in de onderzoekskosten voor zover ze de financiële redelijkheidsgrens voor de individuele verstoorder te boven gaan.

Bij de Eerste Kamer ligt thans het voorstel *Wet op de archeologische Monumentenzorg* (Wamz). In de uitwerking is nauw aangesloten bij reeds bestaand wettelijk instrumentarium. Om die reden is geen afzonderlijke wet voor de archeologie ontwikkeld die in plaats zou komen van de bestaande Monumentenwet. De Wamz regelt de aanpassing van de Monumentenwet. Nauwe koppelingen zijn daarnaast gelegd met de bestaande Wet op de ruimtelijke ordening (Wro), de regeling voor milieu-effectrapportage en de Ontgrondingenwet. De uitgangspunten van de Wamz zijn:

1. archeologische waarden dienen zoveel mogelijk in de bodem (*‘in situ’*) te worden behouden;

2. archeologie moet tijdig in de procedure van ruimtelijke plannen, ontgrondingsplannen en milieu-effectrapportages worden betrokken. Waar mogelijk moet het plan worden aangepast met het oog op behoud van het bodemarchief;
3. verstoorders van het bodemarchief betalen archeologisch vooronderzoek en noodzakelijke noodopgravingen, tenminste voor zover deze kosten redelijkerwijs aan hen kunnen worden toegerekend. Indien de kosten ‘excessief’ zijn moet het verplichtende bestuursorgaan bijdragen in de kosten.

In de uitvoeringspraktijk zal de koppeling die wordt gelegd met de systematiek van de Wro de meest ingrijpende gevolgen hebben. De wet voorziet erin dat het archeologische belang expliciet moet worden meegewogen bij gemeentelijke ruimtelijke planprocedures, zoals bestemmingsplannen. Vooral gemeenten krijgen daardoor grotere verantwoordelijkheden en taken op het vlak van de archeologische monumentenzorg.

2.3. Malta in Utrecht

In het afgelopen decennium heeft de provincie Utrecht zich ‘warm gedraaid’ voor haar rol en taken op het vlak van archeologie. De basis hiervoor is gelegd in Cultuurconvenanten met het rijk, waarbij een aantal taken van het rijk zijn gedecentraliseerd naar de provincie. Op basis van deze convenantsafspraken heeft de provincie indertijd een eigen provinciaal archeoloog aangesteld en een archeologisch depot voor opgravingsvondsten opgericht. Daarnaast heeft zij een meldpunt voor bodemvondsten gerealiseerd, dat ook als consulentschap fungeert voor verenigingen van amateur-archeologen.

Vooraf door de aanstelling van een eigen provinciaal archeoloog is archeologie de afgelopen jaren een serieus aspect geworden in de uitoefening van provinciale taken op het terrein van de ruimtelijke ordening.

Bij de toetsing van gemeentelijke plannen blijkt dat de meeste kleinere en middelgrote gemeenten nog steeds niet of nauwelijks anticiperen op hun komende verantwoordelijkheid voor archeologie binnen hun ruimtelijke plannen. Daardoor is de situatie gegroeid dat de provincie in de plaats van gemeentes treedt om ervoor te zorgen dat in het planproces het archeologische belang wordt geborgd. Dit leidt in de praktijk echter ook tot onduidelijkheid over rol- en verantwoordelijkheidsverdeling tussen provincie en gemeente bij ruimtelijke plannen.

De steden Amersfoort en Utrecht hebben hun eigen archeologische dienst. Daarnaast heeft alleen de gemeente Houten haar archeologiebeleid uitgewerkt en in personele zin verankerd in de organisatie.

Bij ontgrondingen is de provincie zelf vergunningverlener en heeft dus een verantwoordelijkheid als bevoegd gezag. Bij de uitvoering van deze taak is archeologie een volwaardige afwegingsfactor, dankzij een goede verankering in de provinciale ontgrondingsverordening.

Archeologie is beleidsmatig verankerd als onderdeel van de CHS. Naast de kaderstelling in de verschillende cultuurnota's werd met de vaststelling van de cultuurhistorische hoofdstructuur (CHS) en het Streekplan Utrecht 2005-2015 een wezenlijk beleidskader gerealiseerd voor onroerend en landschappelijk cultureel erfgoed – en daarmee ook voor de archeologie.

III Herijking provinciale taken

3.1. Hoofdpijnen van beleid

Geconstateerd moet worden dat de provincies in het landelijke archeologische bestel een relatief bescheiden wettelijke rol toebedeeld hebben gekregen. De meeste taken zijn neergelegd op rijks- en op gemeentelijk niveau. Nieuwe spelers in het nieuwe bestel vormen daarnaast de marktpartijen en archeologische adviesbureaus. Ook al zijn de provinciale wettelijke taken beperkt, wij kiezen er op basis van de uitgangspunten van ons cultuurbeleid voor om ze actief op te pakken. De provincie krijgt twee nieuwe wettelijke verantwoordelijkheden: de taak van het instandhouden van een provinciaal depot voor bodemvondsten en de bevoegdheid om attentiegebieden aan te wijzen. Daarnaast leidt de wet tot intensivering van wettelijke taken op het gebied van de ruimtelijke ordening en ontgrondingen, om het archeologische belang voldoende in de besluitvorming te laten meewegen.

Wij zullen, voor zover nog niet in gang gezet, verder invulling geven aan onze wettelijke archeologietaken.

Daarnaast willen wij autonome archeologietaken op ons nemen, passend binnen de provinciale rol als actief middenbestuur. Wij achten het een provinciale verantwoordelijkheid dat binnen de provinciegrenzen een goed werkend archeologiebestel ontstaat, waarbij alle actoren in staat worden gesteld en gestimuleerd om in hun nieuwe besteltaken te groeien.

Verder zullen wij onze huidige inzet op gebiedsgerichte projecten in het kader van het Uitvoeringsprogramma CHS voluit voortzetten. Intensivering van inzet is nodig in gebiedsgerichte projecten om te borgen dat het archeologische belang tijdig wordt betrokken in de planvorming. En niet in de laatste plaats zal versterkt worden ingezet op publieksbereik, als integraal onderdeel van de hierboven genoemde taken en ook als onderdeel van publieksbereik voor erfgoed in brede zin. Hieronder gaan wij nader in op de verschillende taken.

In 2007 en 2008 willen we de taken verder operationaliseren. Voorgesteld wordt om de structurele bestuurslastenvergoeding van het rijk daarvoor te benutten. In de onderstaande paragrafen werken we dit concreet uit. In de volgende Cultuurnota 2009-2012 zullen wij de resultaten van de jaren 2007-2008 evalueren.

3.2. Uitvoering van wettelijke taken op archeologiegebied

Archeologietaken binnen de Wet op de ruimtelijke ordening (Wro)

De Archeologiewet legt een belangrijke verantwoordelijkheid bij gemeenten door de koppeling met het gemeentelijke bestemmingsplan. Op basis van de huidige Wet op de Ruimtelijke Ordening heeft de provincie de wettelijke taak om gemeentelijke ruimtelijke plannen en bepaalde bouwvergunningen goed te keuren. Op 17 oktober 2006 heeft de Eerste Kamer ingestemd met herziening van de Wro. Naar verwachting treedt de wet per 1 januari 2008 in werking. Provincies verliezen dan hun goedkeuringsbevoegdheid voor bestemmingsplannen. Provincies kunnen wel beleidskaders stellen voor gemeentelijk ruimtelijk beleid door vaststelling van algemene regels; deze worden vastgelegd in een provinciale verordening. Daarnaast zal de provincie via een meer pro-actieve rol de lokale planvorming zo nodig vroegtijdig moeten sturen (ontwikkelingsplanologie).

Op grond van deze ontwikkeling willen wij het accent verleggen van de huidige intensieve toetsing achteraf, naar de voorfase van de planvorming langs twee lijnen:

- door vroegtijdig overleg gericht op planaanpassing willen we waar mogelijk aansturen op ‘behoud in situ’;
- door het vooraf vastleggen van ons beoordelingsbeleid in de vorm van concrete, transparante beleids- of toetsingsregels, die onderdeel kunnen gaan uitmaken van een provinciale verordening.

Wij richten onze aandacht daarbij op plannen waarbij een ‘archeologisch belang op provinciaal niveau’ aan orde is. Operationalisering van deze term is daarvoor van wezenlijk belang.

Provinciale Staten krijgen in de Wamz de mogelijkheid om gemeenten te dwingen om binnen een te stellen termijn hun bestemmingsplan archeologie-proof te maken. Daartoe kan de provincie attentiegebieden aanwijzen (nieuw art.44); zij is daartoe echter niet verplicht. We zullen terughoudend van deze bevoegdheid gebruik maken, gezien zijn zware bestuurlijke implicaties, maar sluiten toepassing als uiterste middel niet uit. Met het oog hierop zullen wij potentiële attentiegebieden in kaart brengen en hierover in voorkomende gevallen een voorstel aan PS voorleggen.¹

Archeologietaken binnen andere wettelijke verantwoordelijkheden

De provincie verleent op grond van de Ontgrondingenwet en haar eigen provinciaal beleid vergunningen voor ontgrondingen. In deze vergunningprocedures is de provincie bevoegd gezag. Dit betekent dat de provincie archeologie moet laten meewegen bij de vergunningprocedure. De provincie volgt daarbij de procedure-eisen zoals zijn geformuleerd in de KNA, de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie. Wij zullen aanvullende beleidsregels formuleren met betrekking tot aanvaardbare verstoringoppervlakten, programma's van eisen en onderzoeksrapportages, die aansluiten bij de toetsingsregels voor gemeentelijke plannen.

Indien de provincie als voorwaarde voor een vergunning stelt dat er dient te worden opgegraven, dan komen de kosten daarvoor in principe voor de initiatiefnemer van de ontgrondingen. De Wamz voorziet erin dat de provincie bijdraagt indien de kosten redelijkerwijs niet ten laste van de initiatiefnemer kunnen worden gebracht; dit zijn de zgn. excessieve kosten. In uiterste gevallen kan de provincie het rijk verzoeken bij te springen. Gedeputeerde Staten kunnen besluiten hierover nadere regels te formuleren. In de nu voorliggende voorstellen gaat het rijk ervan uit de provincie per geval een maximum bijdraagt dat gelijk is aan het aantal inwoners van de provincie vermenigvuldigd met € 0,50. Voor de provincie Utrecht betekent dit per geval een maximumbijdrage van ruim € 0,5 mln. Vooralsnog kiezen wij er niet voor om hiervoor een financiële voorziening te treffen. In 2007 en 2008 zullen wij per geval bekijken hoe we hier mee omgaan en in een voorkomend geval een voorstel aan PS voorleggen voor dekking vanuit de algemene middelen. Voor zover de ervaringen in 2007 en 2008 daar aanleiding toe geven formuleren wij een aanvullend voorstel bij het opstellen van de nieuwe Cultuurnota over de periode 2009-2013.

De provincie is bevoegd gezag bij bodemsaneringen. We bezien de mogelijkheden om in de procedure van bodemsaneringen ook een archeologische toets onder te brengen.

De provincie kan ook als initiatiefnemer te maken krijgen met de gevolgen van de nieuwe wetgeving. Te denken is daarbij bijvoorbeeld aan wegaanleg. In principe moeten de archeologische onderzoeksvereisten binnen deze projecten zelf worden opgepakt en bekostigd. Hierover moeten nadere interne afspraken worden gemaakt.

Archeologisch depot

In de Wamz krijgt de provincie als taak om een provinciaal archeologisch depot in stand te houden, waarin de bodemvondsten kunnen worden gedeponereerd. Het eigendom van opgravingsvondsten (niet van toevalsvondsten) komt straks bij de provincie te liggen. Het depot is in 2004 op een tijdelijke locatie opgericht; eind 2006 is het depot verhuisd naar een locatie die aan de bewaareisen voldoet. Er zijn beperkte faciliteiten voor amateur-archeologen en onderzoekers.

Voor het provinciale depot is in de huidige begroting een bedrag van € 53.000 per jaar beschikbaar. De huursom bedraagt € 50.000. Daardoor resteert een te gering werkbudget voor aanschaf van

¹ Uit de Memorie van Toelichting valt op te maken dat wordt verwacht dat provincies deze bevoegdheid met de nodige terughoudendheid hanteren: alleen voor terreinen die op de Archeologische Monumentenkaart staan aangegeven en alleen in gevallen waarin waardevolle terreinen door ruimtelijke ontwikkelingen worden bedreigd en alleen in situaties waarin de huidige bestemmingsplannen ontoereikend zijn om het archeologische belang voldoende te laten meewegen. De aanwijzing moet een inspraakprocedure conform de AWB volgen. Het rechtgevolg van aanwijzing is dat de betreffende gemeente haar bestemmingsplan moet aanpassen binnen een door PS te stellen termijn.

inventaris, beheer databank, uitvoeren van restauraties/conservering en de organisatie van activiteiten. Voorstel is om het budget structureel op te hogen vanuit de bestuurslastenvergoeding.

Gedeputeerde Staten krijgen daarnaast de bevoegdheid om, op verzoek van een gemeente, een gemeentelijk depot aan te wijzen. In principe staan wij hier positief tegenover, mits deze depots zijn ingebed in een breder gemeentelijk archeologiebeleid. De provincie zal gemeentelijke depots niet meefinancieren. Wel zal zij aan erkenning van gemeentelijke depots nadere eisen stellen met betrekking tot bewaarcondities en beheer. In principe moeten gemeentelijke depots voldoen aan bewaareisen zoals omschreven in het KNA.

Het concept van de Archeologische Informatiecentra (AIC) – depots met extra publieksfuncties – is in het uiteindelijke wetsvoorstel verlaten. Het rijk legt de prioriteit bij het op orde brengen van de depots zelf en ziet de publieksfunctie als een vervolgvraagstuk, te regelen via de cultuurconvenanten. Wij hebben inmiddels voor een andere benadering gekozen, waarmee u bij eerdere statenvoorstellen heeft ingestemd. In par. 5 over publieksbereik gaan wij hierop verder in .

Resultaat 2007-2008 door inzet bestuurslastenvergoeding van het rijk:

1. Uitgewerkt toetsingkader voor gemeentelijke plannen, dat onderdeel kan gaan uitmaken van een provinciale RO-verordening. Operationalisering van de term ‘ archeologisch belang op provinciaal niveau’. Geschatte kosten zijn ca. € 60.000 totaal in 2007 en 2008.
2. Uitgewerkt toetsingkader voor ontgrondingen, dat zoveel mogelijk overeenkomt met het toetsingkader voor gemeentelijke RO-plannen. Geschatte kosten zijn ca. €20.000 totaal in 2007-2008.
3. Een lijst van potentiële ‘attentiegebieden’. Geschatte kosten voor onderzoek: € 30.000 totaal in 2007 en 2008.
4. Voldoende werkbudget voor provinciaal depot. Kosten: € 20.000 extra per jaar structureel.

3.3. Gebiedsgericht archeologiebeleid

Op basis van het Cultuurprogramma 2005-2008 wordt uitvoering gegeven aan de Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS). Jaarlijks wordt hiertoe een uitvoeringsprogramma opgesteld. Het Uitvoeringsprogramma 2006-2007 is begin 2006 door Provinciale Staten vastgesteld. Archeologie maakt hiervan onderdeel uit. Voor archeologie ligt in het gebiedsgerichte beleid accent op de Romeinse Limes en op archeologische projecten op de Heuvelrug (behoud, herstel en publieksontsluiting). Wij werken dit aspect hier niet verder uit om dubbeling met het uitvoeringsprogramma CHS te voorkomen.

Het verdrag van Malta legt nadruk op het belang van behoud in situ. Bij de implementatie van het verdrag in Nederland is veel aandacht uitgegaan naar een verantwoorde onderzoeksprocedure en wellicht te weinig aandacht naar behoud ter plekke. Wij onderkennen het belang van behoud ter plekke als reservoir voor toekomstig onderzoek. Een belangrijke strategie hiervoor is vroegtijdige planbeïnvloeding cq technische planaanpassing om te bereiken dat plannen zoveel mogelijk worden aangepast om behoud van het bodemarchief te realiseren. Wij brengen dat al in de praktijk via de lijn van advisering op basis van de WRO.

Met name binnen de gebiedsgerichte projecten in het landelijke gebied wordt archeologie echter nog vaak onvoldoende betrokken. Juist binnen deze projecten is nog belangrijke winst te behalen. Hier ligt ook een logische taak voor de provincie omdat deze projecten bovenlokaal in opzet zijn en er in de regio onvoldoende archeologische expertise is. We willen hierop extra personele inzet plegen door aanstelling van een junior provinciaal-archeoloog.

Resultaat 2007 en 2008 door inzet bestuurslastenvergoeding van het rijk

5 In gebiedsprojecten in het landelijke gebied wordt gestreefd naar ‘behoud in situ’. Kosten structureel € 70.000 per jaar als apparaatskosten.

3.4. Versterking publieksbereik

Ter uitvoering van het Cultuurprogramma 2005-2008 wordt langs verschillende sporen gewerkt aan de maatschappelijke betrokkenheid bij de geschiedenis waarvan het Utrechtse erfgoed, waaronder de archeologica, getuigt. Deels gebeurt dat in eigen regie, namelijk als aspect van de uitvoeringsprojecten CHS. Fysieke ontsluiting, visualisatie ter plekke, vergezeld van informatie via oude of nieuwe media bieden het publiek de gelegenheid tot lering en vermaak, kennis en genoeg – en onderzoek wijst steeds opnieuw uit dat mensen daaraan behoefte hebben bij hun uitstapjes.

Publieksbereik archeologie bij nieuw erfgoedhuis

Een omvangrijke taak op het vlak van publieksbereik en erfgoed berust bij het Erfgoedhuis (EGH). Als investering in toekomstige betrokkenheid en draagvlak bij nieuwe generaties, wordt het onderwijsveld in de provincie actief en planmatig geholpen met inbedding van erfgoedthema's in schoolbeleid en – curriculum. Archeologisch erfgoed vormt hiervan een onderdeel. Daarnaast heeft het EGH de professionalisering en kwaliteitsverbetering op lokaal en regionaal niveau tot taak: hoe kunnen musea, amateurverenigingen, samenwerkingsverbanden hun publiek beter aan zich binden. Verder draagt het EGH zorg voor een samenhangende presentatie op provinciaal niveau van het erfgoed; ook in dit geval via oude en nieuwe media.

Wij grijpen de invoering van 'Malta' aan om de actieradius van het EGH uit te breiden. De op handen zijnde personele en organisatorische herpositionering van de erfgoedhuisfunctie maken het mogelijk om meer werk te maken van publieksbereik en de specifiek archeologische thematiek. Hierover verwachten wij in de loop van 2007 van het EGH een programmatische verkenning. Onderdeel daarvan dient te zijn een verkenning naar en een stappenplan voor een samenhangende, blijvende presentatie van de archeologische collectie Utrecht (alle collecties op dit vlak, waar ze zich ook bevinden). Al eerder hebben wij aangegeven af te zien van de ambitie om op één locatie de gehele archeologische geschiedenis en collectie te presenteren. In plaats daarvan gaat de voorkeur uit naar een netwerkbenadering, zowel fysiek als virtueel, waarbij door samenwerking tussen collectiehoudende instellingen het archeologische verhaal van Utrecht wordt verteld. Deze benadering sluit aan op ons museumbeleid, waarbij onder het motto *van Collectie naar Connectie* de musea worden gestimuleerd om het verhaal en het publiek als uitgangspunt voor beleid en presentatie te nemen. Het EGH zal als trekker van het samenwerkingsproces optreden. Het provinciale archeologische depot zal worden betrokken bij het hierboven geschetste netwerk. Fysiek blijft het een opslagplaats met bescheiden faciliteiten voor de archeologische amateurs en open-huis-acties. Uitbreiding tot een soort archeologisch museum is niet nodig en niet wenselijk; het is beter bestaande plekken en podia te gebruiken en te versterken. Op dit moment is het al zo dat het depot de presentabele objecten in bruikleen geeft aan musea. Binnen het samenwerkingsproces voor de archeologische collectie Utrecht zullen de collectie en de deskundigheid waarover het depot beschikt extern ingezet worden.

De afgelopen jaren heeft de Provincie in samenwerking met het EGH en de SPOU de Archeologische Kroniek van Utrecht uitgebracht. Wij onderzoeken de mogelijkheid om de kroniek in het vervolg in digitale vorm beschikbaar te stellen als actuele database. Naast de vraag naar de haalbaarheid van deze digitalisering is daarbij ook de vraag aan de orde op welke wijze de verschillende doelgroepen het best geïnformeerd kunnen worden over de archeologie van de provincie. We willen de uitgave van de (digitale) kroniek eveneens overhevelen naar het EGH.

Resultaat 2007 en 2008 door inzet bestuurslastenvergoeding van het rijk
- geen extra financiële inzet op dit onderwerp

3.5. Realisatie nieuw provinciaal archeologiebestel

Verdeling (bestel)taken tussen provincie en Erfgoedhuis (EGH)

Wij zien het als een provinciale verantwoordelijkheid om de randvoorwaarden te scheppen voor een adequaat Utrechts archeologiebestel. In het verleden verrichte het Erfgoedhuis praktisch geen specifieke archeologische taken. In het nieuwe provinciale bestel willen wij een aantal bestaande en nieuwe taken bij het EGH onderbrengen. De toekomstige taakverdeling tussen Provincie en EGH er als volgt uit:

Provincie:

- uitvoering wettelijke taken (depottaak, toetsing RO-plannen, ontgrondingen);
- initiëren archeologische gebiedsprojecten CHS (Limes en Utrechtse Heuvelrug);
- participeren in ruimtelijke inrichtingsprojecten (gebiedsprojecten in landelijk gebied);
- informatievoorziening (gegevensbeheer AMK, stimuleren verwachtingskaarten).

EGH:

- steunpunttaken voor gemeenten (informerende, stimulerende, platform-taak, planadvisering)
- consultanttaken (amateur-archeologen, publieksbereik)
- kennistaken (vondstmeldingen, digitale archeologische kroniek)

Met het EGH vindt in 2007 overleg plaats over de verdere invulling en afbakening van archeologische taken. Hieronder worden de besteltaken richting gemeenten en amateurarcheologen nader toegelicht.

Gemeenten stimuleren: provinciaal steunpunt

Voorop staat de noodzaak dat gemeenten zelf hun nieuwe taak en verantwoordelijkheid gaan oppakken bij ruimtelijke planprocedures. Sommige gemeenten zijn daarmee al gestart, maar de overgrote meerderheid van de Utrechtse gemeenten mist het gevoel van urgentie en mist bovendien de nodige expertise om de archeologische taken op te pakken. Van belang is dat gemeenten een eigen archeologiebeleid gaan ontwikkelen en daarmee invulling geven aan hun wettelijke taken en verantwoordelijkheden als bevoegd gezag bij ruimtelijke plannen. Om hen in het zadel te helpen is het noodzakelijk dat zij daarin door de provincie (en het rijk) worden ondersteund. In het Cultuurprogramma is al voorzien in de oprichting van een steunpunt daartoe. Dit steunpunt wordt, onder auspiciën van het nieuwe erfgoedhuis (EGH), voorlopig aangehaakt bij Welstand Midden Nederland en op termijn helemaal ondergebracht worden bij het EGH. De financiering van het steunpunt is geregeld in het lopende Cultuurprogramma voor de periode 2005-2008; hiervoor zijn geen aanvullende middelen nodig.

Verwachtingskaarten: adequate basisinformatie

Voor een goed functionerend bestel is een adequate informatievoorziening onmisbaar. De door het Rijk opgestelde verwachtingskaarten (IKAW) blijken voor de gemeentelijke praktijk veelal te grof om verantwoorde onderzoekskeuzen op te baseren, maar de IKAW speelt in de praktijk bij gebrek aan beter nog een zeer grote rol.² Wij streven ernaar dat de komende jaren verfijningen van de IKAW beschikbaar komen voor alle gemeenten in de provincie. Wij willen dit bij voorkeur doen door ondersteuning te geven aan het opstellen van gemeentelijke archeologische verwachtingskaarten. Daarmee wordt bereikt dat kennis over archeologische verwachtingen wordt gegenereerd die direct kan worden vertaald naar gemeentelijk beleid. Indien nodig, bijvoorbeeld voor bovenlokale gebiedsgerichte projecten, zullen we zelf het voortouw nemen in vervaardiging van dit kaartmateriaal. De eveneens door het rijk ontwikkelde Archeologische Monumentenkaart (AMK) krijgt in de planvorming een steeds belangrijker status. Op deze kaart staan alle bekende waardevolle

² Recentelijk heeft de Raad van State in een beroepsprocedure van de gemeente Coevorden bepaald dat, bij gebrek aan beter kaartmateriaal, gewerkt moet worden op basis van de IKAW. De uitspraak leidde tot grote lokale ontevredenheid. Het onderstreept de noodzaak van betere verwachtingswaarden op gemeentelijk of provinciaal niveau.

vindplaatsen aangeduid. Wij willen er samen met de RACM³ voor zorgen dat de AMK zo actueel mogelijke informatie biedt en goed toegankelijk is voor gebruikers. We onderzoeken de wenselijkheid om deze kaart periodiek door GS te laten vaststellen, als actualisering van de CHS.

Amateurs: ondersteunen

Ondersteuning van het lokale en regionale archeologische veld vinden wij van groot belang. Er is en blijft in het nieuwe bestel met commerciële partijen een wezenlijke rol weggelegd voor amateur-archeologen. Zij zijn de ogen en oren in het veld. Waarnemingen van amateurs zijn onmisbaar vanuit een signaleringsfunctie richting overheden, maar ook als bron van nieuwe archeologische kennis. Cruciaal is dat hun meldingen worden verwerkt en in de landelijke database worden opgenomen. Wij vinden het daarom van belang dat er een goed en deskundig verenigingsnetwerk van amateur-archeologen is en blijft. De ondersteunende taak wordt op dit moment binnen de provincie vervuld, maar hoort meer thuis bij het nieuwe EGH. Daarmee ontstaan ook extra mogelijkheden voor het aanbrengen van samenhang tussen taken op het vlak van archeologie en de steun- en adviestaken die het EGH al op andere onderdelen van erfgoed uitvoert, zowel ten aanzien van behoud als ten aanzien van publieksbereik. Streven is om deze taak inclusief de bijbehorende formatie in 2007 budgetneutraal over te hevelen naar het EGH.

Resultaat 2007 en 2008 door inzet bestuurslastenvergoeding van het rijk

6. Minimaal 6 gemeenten beschikken eind 2008 over adequate verwachtingskaarten als uitwerking van de IKAW en AMK. Kosten € 50.000 per jaar.

³ RACM: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten. De dienst is per 1 november 2006 ontstaan door fusie van de ROB en de RDMZ.

IV Geld

Bestuurslastenvergoeding 2007 en 2008

Vanaf 2007 keert het rijk structurele bestuurslasten uit voor de wettelijke archeologietaken. Voor Utrecht is dit een bedrag van ongeveer € 195.000 per jaar. In het lopende Cultuurprogramma is uitvoering van een deel van de wettelijke en besteltaken al verdisconteerd. Dit geldt met name voor de depottaak, voor de gebiedsgerichte CHS-projecten en voor de steunpunttaken. Niet alle gewenste taken kunnen vanuit het bestaande budget worden opgepakt, mede doordat het in eerdere jaren beschikbare budget voor 'Malta' vanaf 2005 in het Cultuurprogramma op nul gesteld, in afwachting van invoering van de nieuwe wet en de vertaling naar provinciaal beleid.

In deze notitie zijn zes extra te behalen resultaten voor 2007 en 2008 geformuleerd ten opzichte van het Cultuurprogramma, uitgaande van extra financiële inzet van middelen ter hoogte van het bedrag van de bestuurslastenvergoeding. Zie de onderstaande tabel.

Voor de periode na 2008 zal op basis van de opgedane ervaring een voorstel worden uitgewerkt en worden opgenomen in het nieuwe Cultuurprogramma 2009-2012.

<u>Inzet middelen uit bestuurslastenvergoeding</u>	<u>2007</u>	<u>2008</u>
1. structurele verhoging van apparaatskosten/depot (resultaten nrs. 4 en 5)	90.000	90.000
2. uitvoering provinciale Malta-taken (resultaten nrs. 1, 2, 3)	55.000	55.000
3. realisatie (gemeentelijke) verwachtingskaarten (resultaat nr. 6)	50.000	50.000
Totaal	195.000	195.000